

УДК 339.972

Стежко Надія Володимирівна

кандидат економічних наук, доцент

БАГАТОФУНКЦІОНАЛЬНЕ СІЛЬСЬКЕ ГОСПОДАРСТВО ЯК ОСНОВА ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ КРАЇН ЄС

У статті досліджено механізм формування спільної аграрної політики країнами-членами ЄС. Встановлено, що в країнах ЄС аграрному сектору виділяється значна фінансова допомога, особливо через державне втручання в ринкові відносини шляхом регулювання цін. Об'єднана Європа при реалізації спільної аграрної політики в будь-якому випадку буде найбільшим експортером продовольства, оскільки як свідчить досвід обмежити зростання сільськогосподарського виробництва надто складно. До того ж експорт продукції відбувається на основі субсидування.

***ключові слова:** продовольча безпека, агропромисловий комплекс, Єдина аграрна політика, спільний ринок, аграрна політика ЄС, субсидування сільського господарства.*

Постановка проблеми та її зв'язок з важливими науковими і практичними завданнями. Надійне забезпечення країни продовольством має стратегічне значення, оскільки від нього залежить не лише продовольча, але й національна безпека. Необхідність забезпечення продовольчої безпеки України вимагає підтримання відповідного рівня продовольчого самозабезпечення, що передбачає використання державної підтримки вітчизняних виробників сільськогосподарської продукції та вживання заходів контролю імпортової продукції з метою захисту власних виробників від іноземної конкуренції. Надійність забезпечення продовольчої безпеки полягає як у достатньому самозабезпеченні продуктами харчування, так і в наявності коштів для їх імпорту в необхідних обсягах за умов мінімальної потенційної вразливості продовольчого забезпечення

населення у разі виникнення ускладнень з імпортом продовольства (відсутність валюти, зростання цін, ембарго тощо).

Проблеми продовольчої безпеки потрапили в поле зору представників вітчизняної економічної науки порівняно недавно. Чинником виникнення та постійного посилення уваги до цих проблем є трансформаційна криза української економіки, яка охопила усі сфери і стала суттєвою перешкодою на шляху забезпечення сталого розвитку економіки та суспільства. Тому питання встановлення рівня продовольчої безпеки країни, забезпечення розвитку агропромислового комплексу може розглядатися як один із найважливіших національних пріоритетів, який вимагає посиленої уваги науковців, систематизації та концептуалізації цього поняття як наукової категорії.

Аналіз досліджень і публікацій. Фундаментальні праці вчених цього напрямку О.Г. Білоруса, В.К. Берегового, В.І. Власова, Я.А. Жаліло, Ю.Я. Лузана, І.М. Миценка, Б.Й. Пасхавера, В.М. Русана, П.Т. Саблука, О.В. Собкевича, А.Д. Юрченка та ін. [1-8], сформувавши основні шляхи оцінки та методологію обліку впливу різних чинників, що формують продовольчу безпеку країни та розвиток сільського господарства, але питання забезпечення продовольчої безпеки в провідних країнах світу залишається недостатньо висвітленим.

Мета статті - дослідити механізм функціонування багатофункціонального сільського господарства в країнах ЄС як основи забезпечення продовольчої безпеки для підвищення ефективності управління розвитком економіки АПК в Україні у контексті вирішення продовольчої проблеми.

Виклад основного матеріалу дослідження і з обґрунтуванням одержаних результатів. Початок аграрної політики ЄС було покладено у 1950-ті роки в Західній Європі. Вже спочатку ця політика була спрямована на стабільне забезпечення споживачів доступними продуктами і на створення ефективного і конкурентоспроможного аграрного сектора в першу чергу шляхом підвищення продуктивності. Підтримка АПК здійснювалася від початку виробництва збуту продовольства до подальшого поліпшення структури сільського господарства і

підвищення конкурентоспроможності. Поступово стали приділяти увагу трудовому капіталу (передчасний вихід на пенсію і професійне навчання).

Метою даної політики було розв'язання проблем продовольчої безпеки країн Західної Європи та бідності європейських сільськогосподарських регіонів. З метою вирішення встановленої мети була розроблена система гарантованих цін на продукцію фермерських господарств, яка сприяла стабілізації ринків і забезпечила фермерам постійний дохід при одночасному зростанні виробництва.

В основі Єдиної аграрної політики (ЄАП) лежить субсидування внутрішніх та експортних цін. Одночасно аграрний ринок ЄС захищений високими митними бар'єрами, що перешкоджають доступу товарів зі світового аграрного ринку. За рахунок великих субсидій ця система забезпечила стабілізацію доходів сільськогосподарських виробників, їх відповідність соціальним гарантіям працівників інших сфер економіки. ЄС став другим у світі експортером сільськогосподарської продукції після США. Єдина або спільна аграрна політика ЄС являє собою комплекс положень і механізмів, що регулюють виробництво і переробку сільськогосподарської продукції, а також торгівлю даною продукцією в Європейському Союзі. Існуючий механізм є основним інструментом спільного сільськогосподарського ринку, бо з його допомогою ліквідуються бар'єри в торгівлі сільськогосподарською продукцією між країнами ЄС і встановлюються єдині митні збори на продукцію третіх країн. ЄАП базується на наступних принципах:

- спільний ринок – передбачає свободу руху сільськогосподарської продукції на всій території країн-членів ЄС;
- перевага сільськогосподарської продукції, виробленої в Європейському Союзі. Даний принцип передбачає також захист внутрішнього ринку від надходження дешевої продукції з третіх країн і коливань світової кон'юнктури;
- фінансова солідарність. Фінансування всіх витрат у рамках спільної аграрної політики має здійснюватися через бюджет ЄС.

Система регулювання продуктових ринків ЄС спрямована на підвищення рівня життя сільського населення і розвиток конкурентоспроможного сільськогосподарського виробництва. Вона включає як фінансову підтримку

сільгосптоваровиробників, так і раціональне використання природних ресурсів, охорону навколишнього середовища, збільшення виробництва екологічно чистої продукції.

В основу регулювання продуктових ринків Європейського Союзу покладено такі принципи: скасування будь-яких обмежень у торгівлі між країнами ЄС; застосування єдиних цін на агропродовольчу продукцію і механізму, який сприяє їх стабілізації; захист внутрішнього ринку від конкурентоспроможної продукції з третіх країн; фінансування сільського господарства з єдиного фонду, що формується за рахунок внесків країн-членів ЄС.

У країнах Європейського Союзу до основних напрямків із підтримки фермерів належать високі фіксовані внутрішні ціни, а також субсидування експорту надлишкової продукції. Необхідно при цьому згадати про дві вимоги державного регулювання аграрної сфери в ЄС:

1. Забороняється продавати ввезену продукцію за ціною нижче, ніж аналогічна продукція власного виробництва, тобто нижче ціни внутрішнього ринку. Обмеження імпортової конкуренції на ринках ЄС було досягнуто за допомогою гнучкої системи податків на імпорт сільськогосподарських товарів, що не завадило йому залишатися найбільшим у світі експортером аграрної продукції. Основними споживачами сільськогосподарської продукції ЄС є США, Японія, Швейцарія, Росія і Канада, які склали 40% експорту ЄС в треті країни. Найбільші імпортери в ЄС: Німеччина, Франція, Англія, Італія, Бельгія та Нідерланди. Головними постачальниками сільськогосподарської сировини і продовольства для нього виступають США, Бразилія, Австралія, Туреччина, Китай, загальна частка яких становила 34%. Разом із США, ЄС є найбільшим експортером сільськогосподарських товарів. Велика частка власних товарів у світовій торгівлі дозволяє чинити істотний вплив на структуру, ціни і деякі інші характеристики міжнародної торгівлі. Експортуючи сільськогосподарські товари, ЄС субсидує різницю між високими цінами, діючими на внутрішньому ринку, і цінами світового ринку. У торговій практиці продаж товару за цінами нижче ціни внутрішнього

ринку або вартості виробництва можуть бути інтерпретовані як демпінг, що негативно впливає на міжнародну торгівлю.

2. Той, хто ввозить продукцію в країни Співдружності, повинен на митниці заплатити в бюджет ЄС (частково – до бюджету тієї країни, яка імпортує продукцію) різницю між граничною ціною і ціною світового ринку. Ця різниця називається виплатою за угоду.

Існуюча в ЄС політика підтримки значною мірою стимулювала експорт сільськогосподарської продукції і за низкою товарних позицій сприяла перетворенню ЄС з нетто-імпортера в нетто-експортера.

Методи регулювання продуктових ринків країн ЄС залежать від видів сільськогосподарської продукції, а також сировини для переробних галузей промисловості. Для товарів, виробництво яких регулярно перевищує внутрішній попит (зерно, цукрові буряки, молоко), використовується система гарантованих закупівельних цін. На ринках цукру і молока діє також система квот, яка передбачає субсидування виробленої сільськогосподарської продукції в межах квоти, що встановлюється для кожного фермерського господарства. Що стосується свинини, фруктів, овочів і столового вина, то на них поширюються субсидії на зберігання і переробку, але відсутні гарантії закупівлі у виробників надлишків цієї продукції. Аграрна політика гарантує виробникам сільськогосподарської продукції її збут за заздалегідь встановленою ціною. За деякими товарами був введений режим прямих дотацій виробництву. До кінця 80-х років ХХ ст. політика цін охопила понад 90% сільськогосподарського виробництва ЄС. Для централізованого фінансування сільського господарства був створений Фонд орієнтації і гарантування сільського господарства, фінансований з бюджету Співтовариства.

Крім того, Рада міністрів ЄС встановлює лімітовані імпортні ціни, тобто мінімальні ціни, за якими ті чи інші продукти можуть бути імпортовані в країни-члени Європейського Союзу. Ці ціни, які через ввізні мита у багатьох випадках вище світових, призначені для захисту його сільського господарства від конкуренції з боку більш дешевих продуктів з країн, що не входять до Союзу. Фермери отримують із бюджету ЄС субсидії у разі несприятливих погодних умов (заморозки,

посухи тощо), на будівництво нових приміщень, модернізацію виробництва, закупівлі нової техніки тощо. Субсидується й експорт сільськогосподарських товарів – експортери отримують відшкодування, яке повинно компенсувати різницю між світовою ціною і більш високою ціною в ЄС.

Субсидії, система єдиних цін і захист ринку сприяли укрупненню господарств, вирішенню продовольчої проблеми. Високі внутрішні ціни ЄС стимулюють зростання виробництва і пропозиції, а значить, і зростання споживання. Наслідком цього є підвищення експорту з ЄС і скорочення імпорту. Збільшення сільськогосподарських товарів на міжнародних ринках призводить до зниження цін і втрат країн-експортерів, у тому числі країн, що розвиваються.

Разом із тим слід відзначити, що аграрна політика Європейського Союзу призвела до перевиробництва сільськогосподарської продукції та до виникнення протиріч з іншими світовими виробниками сільськогосподарських товарів (насамперед США), які виступають проти обмеження в доступі на ринок ЄС і практики субсидування експорту. Крім того, вона виявилася занадто дорогою (70% видатків бюджету ЄС).

У 1990-і роки у сфері аграрної політики відбулося багато важливих змін. У червні 1992 року ЄС прийняв рішення про радикальний перегляд аграрної політики. Нова політика містить систему заходів, включаючи вдосконалення цінової політики. Для забезпечення конкурентоспроможності аграрної продукції ЄС ціни на продукцію землеробства і яловичину протягом трьох років були знижені, щоб наблизитися до рівнів світових ринків (для зернових, наприклад, зниження цін склало 29%, для яловичини – 15%).

Для того, щоб фермери могли вижити в нових умовах, їм виплачуються компенсуючі платежі. Крім того, нова аграрна політика включає в себе так звані заходи супроводу – збереження навколишнього середовища, лісонасадження і припинення сільськогосподарської діяльності шляхом дострокового виходу фермерів на пенсію.

Згідно з новими цілями основну увагу стали приділяти політиці сільського розвитку, яка передбачала зміну інфраструктури сільського господарства,

територіальний розвиток і врахування особливостей навколишнього середовища. У 2003 році була проведена ще одна реформа за двома напрямками. За першим напрямком реформа була націлена на збільшення прибутку фермерів, які можуть нарощувати виробництво з врахуванням ринкового попиту. У рамках другого напрямку підтримувалися функції сільського господарства для розвитку сільських територій [9].

У даний час Європейський Союз має особливу модель сільського господарства, яка ґрунтується на запитах суспільства і спрямована на захист сільського життєвого простору і його мешканців, поліпшення якості європейських продуктів, захист навколишнього середовища для майбутніх поколінь. Звертається увага на гармонійний розвиток сільських територій ще з тієї причини, що агропродовольчий сектор ЄС нараховує понад 19 млн. робочих місць, або 9% від загальної зайнятості, де фермери становлять основу даного сектора [10].

Система субсидування сільського господарства Євросоюзу існує з 1962 року. Щорічні субсидії в агропромисловій сфері в країнах ЄС становлять 43 млрд. євро. Значна частина субсидій – прямі субсидії, що компенсують частину собівартості продукції. Однак політика ЄС у сфері субсидування незабаром зазнаватиме певних змін, викликаних, скоріш за все, бажанням підвищити конкурентоспроможність деяких галузей на світовому ринку. Зміни полягатимуть у наступному. Країни Євросоюзу знижуватимуть обсяги прямих субсидій фермерам.

У 2007 році аграрний бюджет ЄС склав 55 млрд. євро, тобто майже 40% бюджету Євросоюзу. При перегляді Спільної аграрної політики в листопаді 2008 року було вирішено, що кожний фермер, який одержує від ЄС субсидії понад 5 тис. євро, стане отримувати на 5% менше, а вивільнені кошти планується спрямувати в Європейський аграрний фонд сільського розвитку. Передбачалося, що у 2012 році ця цифра зросте до 10%. Якщо субсидії перевищать 300 тис. євро на рік, то відбулося б додаткове скорочення виплат на 4%. [11].

Хоча реформа аграрної політики Європейського Союзу і передбачає зниження прямих грошових дотацій сільгоспвиробникам, але для нових країн ЄС ці субсидії будуть збережені. У кінці листопада 2008 року країни ЄС ще раз розглянули

Спільну аграрну політику. Протягом найближчих років не намічаються кардинальні зміни. Сільське господарство ЄС-28 (після розширення 2008-2013 рр.) залишиться жорстко регульованим і щодо того, хто користується масштабними субсидіями. По всій імовірності, це пов'язано зі світовою фінансовою кризою і бажанням зберегти високий рівень продовольчої безпеки в умовах, що склалися.

Проведемо аналіз стану і перспектив розвитку основних галузей сільського господарства ЄС (таблиця 1.).

Таблиця 1.

Баланс пшениці в ЄС, млн. тонн [12]

Показник	Роки												Зміни 2014 до 2007 у %
	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014 (прогноз)	
Виробництво	106,6	136,0	123,4	116,8	128,6	136,1	140,1	140,1	141,3	143,6	145,8	147,6	+14,8
Споживання, у тому числі:	109,3	115,7	117,0	115,6	124,0	125,2	126,0	126,3	128,2	128,8	129,3	130,7	+5,4
Продовольство		55,2	56,1	57,1	59,3	59,8	60,4	60,9	61,4	62,0	62,4	63,0	+6,2
Корми		54,7	55,2	52,5	57,8	56,2	54,3	52,5	51,9	51,4	50,7	50,5	-12,6
Біоенергія		0,5	1,0	1,4	2,0	4,2	6,0	7,9	9,8	10,4	11,1	12,1	+505,0
Імпорт	7,3	7,4	7,0	5,8	6,7	6,4	6,3	6,2	6,1	6,0	5,9	5,8	-13,4
Експорт	10,3	13,7	13,6	12,3	13,0	15,3	17,2	17,5	18,0	18,6	22,6	23,4	+80,0
Запаси:													
Початкові	20,7	15,1	29,0	28,8	23,5	21,8	23,8	27,1	29,7	30,8	33,0	32,7	+39,1
Перехідні	15,1	29,0	28,8	23,5	21,8	23,8	27,1	29,7	30,8	33,0	32,7	31,9	+46,3

На основі даних, представлених в таблиці 1., можна зробити наступні висновки:

1. Виробництво пшениці в країнах ЄС у 2007 році досягло 128,6 млн. тонн, що на 4,6 млн. тонн або на 3,7% вище рівня споживання не тільки на продовольчі потреби, але й на виробництво кормів і біопалива. Підкреслимо, що такий стан справ спостерігався в розглянутих країнах і в попередні роки. Отже, продовольча незалежність за даним видом сільськогосподарської продукції в ЄС забезпечена.

У відповідності з планами Євросоюзу позиція в сфері продовольчої незалежності по пшениці до кінця 2014 року, незважаючи на значне зростання виробництва біопалива з даної культури, тільки посилиться. Це, на наш погляд, може бути пов'язано з вивільненням сільськогосподарських резервів для розширення аграрного виробництва. Так, ЄС відмовляється від вимоги, щоб

фермери виділяли під пар 10% своїх площ, отже, з'являться нові можливості для нарощування виробництва сільгосппродукції.

2. Що стосується виробництва біопалива з пшениці, то на ці потреби в ЄС витратиметься до кінця 2014 року 12,1 млн. тонн даного товару, що в 6 разів більше, ніж у 2007 році.

3. Виробництво біопалива з пшениці в ЄС зростатиме. Одночасно з цим відбудеться скорочення виробництва пшениці на кормові потреби, що спричинить за собою збільшення імпорту культур для кормових цілей. Однак багато країн-експортерів кормових культур все більше переходять на виробництво генно-модифікованих товарів, які заборонені для використання в Євросоюзі.

Так, Великобританія імпортує 90% сої для виробництва кормів з Бразилії та Аргентини. У 2007-2008 роках ця країна вивезла з Латинської Америки близько 3 млн. тонн сої. Але південноамериканські фермери активно освоюють нові сорти генетично модифікованої сої, і немає ніякої гарантії в тому, що вона зможе отримати офіційний допуск на ринки ЄС. Це призведе до скорочення обсягів поставок компонентів кормів. На думку експертів Департаменту навколишнього середовища, продуктів харчування та сільського господарства (Defra), у випадку, якщо ситуація розвиватиметься за гіршим сценарієм, споживачів Великобританії очікуватиме зростання цін на птицю на 20%, а на свинину – навіть вище. Озвучуючи заяви про те, що питання безпеки продуктів не підлягають сумніву, уряд Великобританії, тим не менш, має намір лобювати реформу системи допуску в ЄС генетично модифікованої продукції [13].

Після того, як фермери Євросоюзу поставили питання про те, що заборона на ввезення в Європу генетично модифікованих продуктів загрожує їм серйозною нестачею кормів, комісар ЄС з питань сільського господарства Маріанн Фішер Боель підняла цю проблему перед керівниками сільськогосподарських відомств країн ЄС. Як виявилось, пропозиція допустити імпорт до Євросоюзу генетично модифікованих продуктів має своїх прихильників і супротивників. Великобританія, Нідерланди і ряд інших країн виступають за зняття цієї заборони, Австрія та

Польща – категорично проти. Щорічно Євросоюз імпортує 2/3 від загального обсягу використовуваної при виробництві кормів сої.

Якщо в минулі роки вплив розповсюдження ГМО у світі не настільки сильно зачіпав ринок кормів ЄС, то у даний час він починає стрімко посилюватися. Наприклад, нещодавно були заблоковані поставки 200 тис. тонн сої із США, в якій були виявлені сліди генетично модифікованої кукурудзи. Ряд експертів вважають, що якщо проблема заборони на ввезення в Європу генетично модифікованих продуктів не буде вирішена найближчим часом, то доведеться повністю відмовитися від закордонних поставок кормів для худоби. Це призведе до скорочення виробництва сільгосппродукції та зростання імпорту м'яса худоби, відгодованої тими ж генетично модифікованими кормами [14].

Споживання кукурудзи в ЄС у 2007 році склало 58,1 млн. тонн, що на 7,8% перевищує загальний рівень виробництва. Самозабезпеченість Євросоюзу по кукурудзі склала близько 93% (виробництво/споживання). У структурі споживання у тому ж році на продовольчі цілі припадало 15% від загальної кількості споживаної кукурудзи, на виробництво кормів для тварин – 82,4%, на виробництво біопалива – 1,7%.

У 2014 році дана структура виглядає наступним чином. На продовольчі цілі – 9,3%, на виробництво кормів – 82,2%, на виробництво біопалива – 7,8%. Споживання кукурудзи на виробництво біопалива в ЄС у цьому ж році в порівнянні з 2007 роком зростає в 5,1 рази. Перехідні запаси кукурудзи за період з 2007 по 2014 роки знизяться майже на 30% (таблиця 2.).

Таблиця 2.

Ринок кукурудзи в ЄС, млн. тонн [12]

Показник	Роки												Зміна 2014 до 2008 у %
	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014 (прогноз)	
Виробництво	41,5	53,1	47,7	44,4	53,9	59,4	59,8	60,7	61,7	62,6	63,9	63,1	+ 17,1
Споживання, у тому числі:	43,6	46,2	49,3	50,8	58,1	60,1	61,6	61,8	62,1	63,9	65,6	65,7	+13,1
Продовольство		8,4	8,1	7,9	8,7	8,5	7,5	8,7	9,9	8,3	8,7	6,1	-29,9
Корми		37,5	40,6	42,3	47,9	49,1	51,1	49,6	48,2	51,2	52,0	54,0	+12,7
Біоенергія		0,0	0,3	0,5	1,0	1,9	2,6	3,0	3,5	4,0	4,6	5,1	+410,0
Імпорт	5,6	2,1	2,5	5,1	4,0	3,0	2,6	2,5	3,2	3,1	3,4	4,4	+10,0

Продовження табл. 2.

Експорт	2,0	1,7	2,0	2,1	2,1	2,1	2,2	2,2	2,3	2,5	2,5	2,5	+ 19,0
Запаси:													
Початкові	10,7	12,2	19,5	18,4	15,0	12,7	13,0	11,6	10,8	11,2	10,5	9,6	-36,0
Перехідні	12,2	19,5	18,4	15,0	12,7	13,0	11,6	10,8	11,2	10,5	9,6	8,9	-29,9

Аналізуючи дані табл. 3, бачимо, що виробництво і споживання олійних культур в ЄС у найближчій перспективі буде все більше переорієнтуватися на виробництво біопалива. Якщо ще в 2003 році на ці потреби використовувалося лише 3,6 млн. тонн олійних культур, то до 2007 р. цей обсяг зріс у 2,8 рази, а до 2010 р. – в 4,5 рази. У 2014 р. споживання олійних в ЄС на паливні потреби у порівнянні з 2010 роком зросло більш ніж на 20%. У 2003 р. частка олійних, використовувана для виробництва біопалива в загальному обсязі споживання становила близько 12%, до 2007 р. вона зросла до 21% , а на кінець 2014 р. вона складе близько 30%.

Таблиця 3.

Баланс ринку олійних культур в ЄС, млн. тонн [12]

Показник	Роки												Зміна 2014 до 2007 у%
	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014 (прогноз)	
Виробництво	16,3	20,1	19,7	20,1	26,2	28,7	29,2	30,4	31,0	32,2	33,1	34,6	32,1
Споживання, у тому числі:	30,2	36,6	40,9	43,6	48,7	52,0	54,1	58,0	59,8	63,8	66,0	66,6	36,8
Біопаливо	3,6	4,6	7,4	8,1	10,2	11,3	13,4	16,2	17,6	19,6	20,2	19,5	91,2
Імпорт	14,9	18,1	21,7	24,0	23,9	24,3	26,0	28,6	29,4	32,5	33,5	32,3	35,1
Експорт	0,8	1,2	0,6	0,5	0,3	0,5	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,0
Запаси:													
Початкові	7,3	7,6	8,1	8,1	8,1	9,4	9,9	10,2	10,9	10,9	11,2	11,9	46,9
Перехідні	7,6	8,1	8,1	8,1	9,4	9,9	10,2	10,9	11,2	11,9	12,3	12,3	30,9

Як видно з табл. 3, потреби в олійних культурах передбачається значною мірою задовольняти за рахунок широкомасштабного імпорту та збільшення власного виробництва. Загальне споживання олійних в ЄС до кінця 2014 року в порівнянні з 2007 роком збільшиться на 36,8%, а в порівнянні з 2003 роком – у 2,2 рази.

Аналіз даних, представлених у таблиці 4., дає підставу зробити наступні висновки:

1. Виробництво всіх видів м'яса в ЄС, за винятком яловичини, за період 2007-2014 років зростає. Виробництво м'яса птиці на кінець 2014 року у порівнянні з 2007 – на 7,8% до 12 034 тис. тонн, виробництво свинини – зростає на 2,3% до 22 557 тис. тонн. Виробництво яловичини скоротиться на 5,4% до 7547 тис. тонн.

2. Істотно збільшиться й імпорт м'яса: курятини – на 22,3%, свинини – на 11,8%, яловичини – на 30,5%.

3. Експорт яловичини і курячого м'яса скоротиться. Лише експорт свинини незначно зростає.

Таким чином, Європейський Союз не планує розширювати обсяги поставок м'яса на світовий ринок, а концентрується на підвищенні власної продовольчої безпеки.

Споживання м'яса значно відрізняється по країнах Євросоюзу. У ЄС-15 у 2007 році воно досягло 88,6 кг на душу населення, у країнах ЄС-10 – 76,3 кг, а в країнах ЄС-2 – всього 50,2 кг.

Таблиця 4.

Баланс ринку м'яса в ЄС, тис. тонн [12]

Показник	Роки										Зміни 2007 до 2005 у%	Зміни 2014 до 2007 у%
	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014 (прогно з)		
Виробництво курятини	11294	10972	11160	11215	11295	11451	11672	11806	11926	12034	-1,2	7,8
Імпорт курятини	756	708	611	655	700	697	705	710	723	747	-19,2	22,3
Експорт курятини	881	863	789	718	777	756	738	723	707	693	-10,4	-12,2
Виробництво свинини	21572	21857	22049	21972	22049	22232	22367	22363	22426	22557	2,2	2,3
Імпорт свинини	84	105	34	38	38	38	38	38	38	38	-59,5	11,8
Експорт свинини	1286	1410	1291	1225	1217	1200	1187	1173	1171	1154	0,4	-10,6
Виробництво яловичини	8045	8065	7980	7913	7801	7722	7659	7607	7572	7547	-0,8	-5,4
Імпорт яловичини	614	620	568	578	633	664	692	712	729	741	-7,5	30,5
Експорт яловичини	213	185	124	96	93	77	65	59	59	56	-41,8	-54,8
Споживання м'яса на душу населення в ЄС-27	84,6	84	84,4	84,5	84,5	85,1	85,7	85,9	86,2	86,7	-0,2	2,7
в ЄС-15	88,7	87,4	88,6	88,7	88,6	89	89,4	89,5	89,7	90	-0,1	1,6
в ЄС-10	75	77,1	76,3	75,9	76,1	76,8	77,8	78,3	79,1	80,3	1,7	5,2
в ЄС-2	54,8	56,6	50,2	51	51,7	53,4	55,3	55,9	56,1	57,3	-8,4	14,1

Що стосується споживання м'яса, то в цілому по країнах ЄС воно на кінець 2014 року порівнянні з 2007-м зростає на 2,7% і досягне 86,7 кг. на душу населення на рік.

Виробництво молока в Євросоюзі протягом ряду років залишається приблизно на одному рівні – близько 148 млн. тонн (табл. 5).

Таблиця 5.

Виробництво молока та поголів'я молочного стада в ЄС [12]

Показник	Роки										Зміни 2014 до 2007 у%
	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014 (прогноз)	
Виробництво молока, млн. тонн, у тому числі:	148,9	147,5	148,4	148,5	148,7	148,6	148,5	148,4	148,3	148,2	-0,1
в ЄС-15	120,7	119,7	120,1	120,4	120,7	120,6	120,7	120,7	120,7	120,7	0,5
в ЄС-10	21,9	21,8	22,3	22	22	22	21,9	21,8	21,7	21,7	-2,7
в ЄС-2	6,3	6	6,1	6,1	6	6	5,9	5,9	5,9	5,8	-4,9
Надій молока на одну корову, кг., у тому числі:	5970	6089	6212	6339	6420	6490	6553	6617	6680	6737	8,5
в ЄС-15	6550	6682	6813	6924	6994	7029	7064	7101	7137	7164	5,2
в ЄС-10	4830	5005	5131	54288	5447	5630	5780	5932	6090	6254	21,9
в ЄС-2	3175	3077	3145	3245	3215	3259	3310	3363	3414	3463	10,1
Поголів'я молочного стада, млн. голів, у тому числі:	24,9	24,2	23,9	23,4	23,4	22,9	22,7	22,4	22,2	22,2	-7,1
в ЄС-15	18,4	17,9	17,7	17,5	17,3	17,2	17,1	17,1	16,9	17	-4,0
в ЄС-10	4,5	4,3	4,3	4,2	4	3,9	4,8	3,7	3,6	3,5	-18,6
в ЄС-2	2	2	1,9	1,9	1,9	1,8	1,8	1,8	1,7	1,7	-10,5

При цьому поголів'я молочного стада очікує скорочення. Але оскільки ефективність виробництва рік від року зростає (надій молока на одну корову), це не відіб'ється на обсягах виробництва. Що стосується надою молока на одну корову, то у країнах ЄС-15, де сільське господарство є більш розвинутим, цей показник перевершував у 2007 році показник по країнах ЄС-10 на 33%, по країнах ЄС-2 – більш ніж у 2 рази.

Висновки та перспективи подальших наукових досліджень. Провівши аналіз стану і перспектив розвитку основних галузей сільського господарства та аграрної політики ЄС, можна зробити висновок про те, що продовольча незалежність у цих країнах знаходиться на високому рівні. Сільськогосподарські та

економічні ресурси країн дозволяють не тільки забезпечувати населення продуктами харчування відповідно до фізіологічних норм, але й використовувати сільськогосподарську сировину для вирішення енергетичних проблем. Європейський Союз прагне застосовувати комплексний підхід у забезпеченні продовольчої безпеки, акцентуючи увагу не тільки на виробництві конкурентоспроможної високоякісної продукції, але й на створенні і підтримці високого рівня життя на селі, гармонійному розвитку сільських територій.

Список використаних джерел та літератури:

1. Белорус О.Г. Экономическая система глобализма. – К., 2003. – 390 с.
2. Береговий В.К. Проблеми продовольчої безпеки України // Економіка АПК. – 2011. - №5. – С. 71-78
3. Власов В.І. Тенденції та проблеми глобальних процесів у світовій продовольчій сфері // Економіка України. – 2006. - №3 (532). – С. 75-80
4. Жаліло Я.А., Собкевич О.В., Ресан В.М., Юрченко А.Д. Світова продовольча криза та виклики для України // Економіка АПК, 2011. - №8. – С. 135-144
5. Лузан Ю.Я. Збалансованість попиту та пропозиції на продовольчому ринку України // Економіка АПК. – 2011. - №8. – С. 27-36
6. Миценко І.М. Продовольча безпека України: оцінка стану та світовий досвід вирішення проблеми. – Кіровоград: Центрально-Українське видавництво, 2001. – 204 с
7. Пасхавер Б. Сучасний стан продовольчої безпеки // Економіка України. – 2006. - №4. – С. 43-50
8. Саблук П.Т. Экономические основы продовольственной безопасности стран мира // Економіка АПК. – 2008. №8. – С. 21-25
9. Чайка В., Леонова Н. Политика устойчивого развития сельских территорий ЕС // Международный сельскохозяйственный журнал, №1, 2008.-С. 12.
10. Low-Income Food-Deficit Countries (LIFDC) – List for 2010. The Food and Agriculture Organization of the United Nations. – [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.fao.org/countryprofiles/lifdc.asp?lang=en>

11. Brazilian Meat Monitor. EU agrees to reform subsidies. - [Електроний ресурс]. - Режим доступу: www.agranet.com

12. Офіційний сайт Продовольчої і сільськогосподарської організації ООН. - [Електроний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.fao.org> –

13. Жесткие правила импорта в Евросоюз генетически модифицированной продукции грозят ростом розничных цен на мясо. - [Електроний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.emeat.ru/new.php?id=28520>.

14. Fischer Boel: GMOs' approval could solve animal feed shortage. The Financial Times. - [Електроний ресурс]. - Режим доступу: www.ft.com

Реферат

Мета статті - дослідити механізм функціонування багатofункціонального сільського господарства в країнах ЄС як основи забезпечення продовольчої безпеки для підвищення ефективності управління розвитком економіки АПК в Україні в контексті вирішення продовольчої проблеми.

Методи. Загальною методологічною основою дослідження є фундаментальні положення сучасної економічної теорії, праці і розробки провідних українських та зарубіжних вчених з питань продовольчої безпеки, нормативно-правові акти з питань економічної, природоохоронної та оздоровчої діяльності в країнах ЄС. Інформаційну основу роботи склали праці вітчизняних та зарубіжних фахівців з питань економічної діяльності в агропромисловому секторі, матеріали статистичної звітності Держкомстату, різних міністерств і відомств, власні дослідження автора. Для досягнення поставленої в роботі цілі були використані: принцип наукової об'єктивності; методи аналізу, синтезу, з широким вживанням порівняльного та проблемного аналізу.

Результати. У статті досліджено механізм формування спільної аграрної політики країнами-членами ЄС. Встановлено, що в країнах ЄС аграрному сектору виділяється значна фінансова допомога, особливо через державне втручання в ринкові відносини шляхом регулювання цін. Основна мета цього організаційно-економічного механізму - досягнення фермерськими господарствами достатнього

рівня прибутковості. Дослідження свідчить, що в процесі розвитку ЄС, конкурентоспроможність країн істотно зростає. Все це через певний час призведе до утворення більш потужного аграрного простору, націленого на експорт продовольства і добре захищеного імпорту високими імпортними митами і тарифними обмеженнями, не враховуючи численні технічні бар'єри. Об'єднана Європа при реалізації Єдиної аграрної політики в будь-якому випадку буде найбільшим експортером продовольства, оскільки як свідчить досвід обмежити зростання сільськогосподарського виробництва надто складно. До того ж експорт продукції відбувається на основі субсидування.

Наукова новизна. Визначені механізми перетворення агропродовольчої системи країн ЄС як фактор відповідності зовнішньоекономічної політики вимогам глобалізації та захисту національних інтересів дадуть можливість розробити стратегію інтеграції АПК України до аграрної системи ЄС.

Практична значущість роботи полягає в тому, що використання запропонованих у роботі методичних положень та практичних рекомендацій сприятиме формуванню умов трансформації ролі української агропродовольчої системи в умовах глобальних трендів і динаміки ринкової кон'юнктури.

Ключові слова: продовольча безпека, агропромисловий комплекс, Єдина аграрна політика, спільний ринок, аграрна політика ЄС, субсидування сільського господарства.

Abstract

The objective of the article is to investigate the mechanism of functioning of multifunctional agriculture in the EU countries as a basis for providing a safety of supplies and to improve the efficiency of economic development AIC in Ukraine in the context of solving the food problems.

Methods. A common methodological basis of the study are fundamental principles of modern economic theory, works and development of leading Ukrainian and foreign scientists on a safety of supplies regulations on economic, environmental and recreational activities in the EU. The informative basis of the work is made by the works of local and

foreign experts on economic activity in the agricultural sector, materials of statistical reports of Goskomstat, various ministries and departments and author's own research. To achieve the objectives of the work were used: the principle of scientific objectivity; methods of analysis, synthesis, with extensive use of comparative and problematic analysis.

Results. *This article explores the mechanism of formation of common agricultural policy of the EU members. It is established that a significant financial help is allocated in the EU agricultural sector, especially through the government interference into the market economy by price regulation. The main purpose of the organizational and economic mechanism is to achieve sufficient level of farmer profitability. The research shows that with the development of the EU, the competitiveness of the countries has significantly increased. All of this, after some time, will lead to the formation of more powerful agrarian area aimed to export food and well protected imports by high import customs and tariff restrictions, without including numerous technical barriers. The united Europe, in any case, will be the largest exporter of food in the implementation of a common agricultural policy. Because as experience shows it is too difficult to limit the growth of agricultural production. Besides export of products is based on subsidies.*

Scientific novelty. *Defined mechanism of transformation of agri-food system of the EU countries as a factor in conformity with the requirements of foreign policy globalization and protection of national interests will provide an opportunity to develop a strategy for the integration of Ukraine's agricultural system to the EU.*

The practical significance *of the work lies in the fact that the using of the proposed methodical positions and practical recommendations will strengthen the process of transforming the role of Ukrainian agro-food system in terms of global trends and dynamics of market conditions.*

Keywords: *food security, agriculture, the only agricultural policy , common market, EU agricultural policy , subsidizing of agriculture.*